

MÅLAREN PELLE MOLIN

AV

Helge Dahlstedt

Utg. av

Carl-Henrik Berg

(Elektronisk version utan bilder)

FÖRORD

Till hundraårsminnet av författaren och konstnären Pelle Molins död den 26 april 1896 publicerar Forskningsarkivet detta manuskript i sin serie URKUNDEN. Det är skrivet av överläkaren och chefen för Österåsens sanatorium i Ångermanland Helge Dahlstedt (1885-1963). Det ingår i hans innehållsrika arkiv, som finns i Forskningsarkivets samlingar (Handskrift 29). Utgivare är högskolebibliotekarie Carl-Henrik Berg i Skellefteå, som sedan något år arbetar på en bok om Pelle Molin. Det är han som står för den förklarande notapparaten och litteraturhänvisningarna på de sista sidorna.

Det är *konstnären* Pelle Molin, som Helge Dahlstedt lyfter fram i sitt manuskript. I Dahlstedts arkiv intar materialet kring de främsta norrlandsmålarna en central plats. Hans och hustrun Eva Dahlstedts intresse för konst var synnerligen starkt och levande. Många konstnärer kom också till Österåsen som patienter och uppmuntrades av Helge Dahlstedt att under sjukdomstiden fortsätta sitt konstnärliga skapande. Han tog som sin uppgift att förse sanatoriet med konstverk av hög klass och även privat byggde makarna upp en omfattande samling. I Helge Dahlstedts arkiv, som till omfånget är cirka 8 hyllmeter, finns särskilda pärmar med brev, fotografier, minnesanteckningar och andra dokument kring förutom Pelle Molin också Helmer Osslund, Leander Engström och Folke Ricklund med flera. Helge Dahlstedt föreläste ofta själv kring temat "Norrland i konsten" och hans manuskript och illustrationsmaterial vid dessa tillfällen finns även bevarade. En detaljerad katalog över innehållet i Dahlstedts arkiv finns upprättad. Den gör samlingen mycket lättillgänglig. Inom kort kommer denna katalog också att vara åtkomlig via Internet. Utöver detta finns ett brevskrivarregister och en brevkatalog i ett separat kartotek.

Efter sin pensionering vid Österåsen återvände Helge Dahlstedt 1951 till Vilhelmina i Västerbotten där han var född och uppväxt som son till kyrkoherden Lars Dahlstedt (1855-1915). I Vilhelmina fick han tid att utveckla och ordna sina samlingar och där kunde också hans folkbildande verksamhet bli intensivare. Den sista renskrivningen av detta manuskript om Pelle Molin synes av detaljer i texten att döma ha gjorts i Vilhelmina i början av 1960-talet alltså bara några år före hans bortgång. Det är en frisk och levande bild han här ger av sina vandringar i Pelle Molins spår och av sina ingående studier av konstnärens liv och verksamhet i litteraturen och i lärda verk. Sina kunskaper omsatte han praktiskt i den minnesutställning som anordnades i Sollefteå 1938 av Pelle Molins konst. Vi får här en ingående skildring av detta evenemang.

Helge Dahlstedt har illustrerat sitt originalmanuskript med 19 fotografier bestående både av Molin-målningar och andra bilder ur konstnärens brokiga liv. En förteckning över manuskriptets illustrationer finns på sista sidan i denna utgåva. Av kostnadsskäl har vi här minskat illustreringen radikalt och samtidigt har vi även tagit in material från andra håll. Dahlstedts handskrivna text har utgivaren dock följt så nära som möjligt såväl beträffande ortografi som interpunktion.

Målaren Pelle Molin

av Helge Dahlstedt

Den, som levde vid slutet av [18]90-talet, kommer nog ihåg, vilken sensation *Ådalens Poesi* väckte, när den kom ut efter Pelle Molins död i Bodö 1896. Ådalens Poesi lästes med beundran i Norrland och Ådalen, Pelle Molins hembygd. Geijerstams¹ förord med dess vildmarksromantiska ödesskildring av den i unga år bortgångne författaren skapade kring boken och namnet en skimrande falsk sagostämning som nog bidrog till framgången. Kritiken var enhälligt entusiastisk. Pelle Molin och Olof Högberg har blivit de författare, som fört in Norrland i svensk diktning. Medan Pelle Molin levde var det inte många, som kände till honom. När tidningarna i korta notiser meddelade om hans död i Bodö, var det blott Per Hallström som i *Dagens Nyheter* gav honom en uppskattande runa. Han skrev: "Jag tvekar icke att kalla honom det kraftigast anlagda temperamentet och den med de rikaste möjligheter utrustade begåvningen bland dem av våra unga författare, vilka ännu ej brutit sig igenom till berömdhet" ... "just han var mannen att införa i vår diktning detta stora litterärt så gott som oupptäckta område av vårt land, som kallas Norrland med dess egendomliga folklynne, enformigt stora episka natur och skarpt tillspetsade sociala missförhållanden".²

Ådalens Poesi lästes med förtjusning i min ungdom. Vi kände oss hemma i de norrländska miljöskildringarna, i de realistiska novellerna *Kärnfolk* och *En ringdans medan mor väntar*, i den friska bygdehumorn i *Kams*, i romantiken i *Sagogunnel* [*Historien om Gunnel*]. Vi hade hemma i prästgården [i Vilhelmina] en guvernant, Jenny Westin, en flicka från Härnösand, som varit tillsammans med Pelle Molin under hans härnösandstid. Hon läste Ådalens Poesi högt för oss och berättade om Pelle Molin, visade foton hon fått av honom, av honom själv och naturen i Ådalen. Ett litet kort, 8 x 8 cm, tagit av honom själv [av] utsikten från Näsåker mot Nämforsen, fick jag av henne. Har det tyvärr inte kvar.

Att Pelle Molin var konstnär och målare hörde vi ej talas om. Han ville dock själv vara målare och ända in i det sista var hans kärlek måleriet, enligt uppgift av hans syster Terese. Att leva som konstnär och målare i Ådalen på [18]90-talet var nog inte lätt. Målningar fanns inte många, som köpte. Få ville offra en slant på ett smycke som en tavla. Det blev umbärande fattigdom och svält. För en av sina större bästa dukar med Nämforsen i högvatten som motiv, fick han en midsommar den fabulösa summan av 100 kr. av provinsialläkare Wallström i Sollefteå. Han började skriva i tidningar och tidskrifter för att tjäna en slant. För sina noveller fick han nån tia, av Ord och Bild t.o.m. 30 kronor. Att Pelle Molin egentligen var målare var det inte många, som visste, när Gustaf af Geijerstam gav ut hans noveller i *Ådalens Poesi*. Vid årsskiftet 1916-17 ordnades en liten minnesutställning av honom med ett 20-tal tavlor och teckningar i Gummesons konsthandel i Stockholm och något år senare visades i Härnösand en del målningar från hem i Ådalen

Under höstarna på 1930-talet brukade jag med ett par kamrater under någon vecka jaga ripor i Arjeplogsfjällen i gränstrakterna mot Norge mellan Skellefteå och Piteå älvar. Efter slutad jakt vandrade vi över gränsen till Norge, tog vägen hem över Graddis genom Saltdalen till Bodö, varifrån vi följde Hurtigrutten ned efter kusten till Trondheim. En härlig resa efter avslutad jakt. Ett år kom vi till Bodö på förmiddagen. Hurtigrutten passerade från Lofoten först mot kvällen. Vi satt och åt lunch på Stadshotellet nere vid hamnen och ämnade gå ut och se på staden.

"Pelle Molin ligger ju begravnen här i Bodö, ska vi gå och titta på hans grav", föreslog jag.

Jag frågade servitrisen, om hon visste, var den svenska diktaren Pelle Molin, som dött i Bodö, låg begravnen.

"Jeg kjender slett ikke den mannen".

Jag frågade portieren vid hotellet. Han kände inte heller till Pelle Molin eller hans grav.

Vi vandrade ut i stan, gick en brant gata upp mot domkyrkan, som låg högt med den

---

¹Gustaf af Geijerstam: Ett svenskt skaldeöde (ur Ord och Bild 1896, s. 399-411).

²Per Hallström i DN den 29 april 1896.

grannaste vida utsikt över fjorden mot de snöglänsande gränsfjällen och över havet med de norska öarnas djärva klippformationer. Dagen var strålande vacker. Jag frågade människor, vi mötte, äldre och yngre, män och kvinnor, om de kände till en svensk diktare Pelle Molin, som dött och låg begravnen i Bodö och kunde meddela oss, var han låg begravnen. Ingen visste något om Pelle Molin och hans grav. Några uttryckte sin ledsnad över att inte kunna hjälpa hans landsmän tillrätta.

Jag gav upp, och slog vi oss ned på en soffa på den öppna planen framför domkyrkan, där barn lekte i sandlådor och gungor, med bollar och ringar. En äldre liten kutryggig gubbe var nån slags parktant, gick omkring och ordnade med barnen. Han kom förbi soffan, där vi satt, stannade och hälsade.

"Jeg ser, dere har kommet over fjellet".

"Ja. Det synes nog. Vi kommer från Arjeploug över Graddis och Rognan og æmnar i kväll fortsätta med Hurtigrutten till Trondheim. Vi hade tänkt besöka gravnen över en svensk diktare, Pelle Molin, som dött og ligger begravnen här i Bodö, men ingen här i stan tycks känna till Pelle Molin, eller veta, var han ligger begravnen."

"Men kjære da. Vill dere besøke Pelle Molins grav. Da skal jeg vise dem. Pelle Molin var en god venn av meg. Jeg kjente ham svært godt, mens han levde. Han var en flink fyr."

Han följde med oss till utkanten av staden.

"Nu må dere gå landeveien fremover, så finder dere på höire hånd en liten ikke lengre brukt kirkegård mellem veien og fjorden. Lengst ned i hjørnet mot vannet sir dere en høi svensk stein reist på Pelle Molins grav. Men nu må jeg vende tilbake till mine barn."

Vi fortsatte efter landsvägen, fann kyrkogården. Den var verkligen "ikke brukt", vildvuxen ovårdad. Blommor och gräs växte ymnigt över gravar och gångar. Några kors och gravstenar stod lutande i vildvuxenheten. Längst ned i hörnet mot stranden stod en hög gravsten i granit. Vi vadade genom gräset och blommorna. Pelle Molins grav var den enda vårdade gravnen på kyrkogården, prydd med blommor i en kruka på krattad sand. På stenen stod: *Pelle Molin, Ådalens diktare. Multrå Sverige, * 8.7.1864, + i Bodö 26.4.1896.*

Vi stod vördnadsfullt andäktiga med blottade huvuden och ägnade Pelle Molin och hans minne en tyst minut, plockade några blommor, som vi lade på sanden. Vi vandrade tillbaka förbi domkyrkan och tackade Pelle Molins vän, som visat oss vägen till gravnen. På kvällen reste vi vidare med Hurtigrutten ned efter den storslaget vackra norska kusten och kom nästa dag på eftermiddagen till Trondheim, där vi tog in på Phoenix. Jag gick omedelbart till närmaste herrekiperingsaffär, Old England på Nordre gate, för att skaffa mig ombyte av underkläder. Klockan slog sex i domkyrkan. Sista kunden gick när jag slank in och dörren låstes efter mig. En elegant herre stod bakom disken, frågade, vad jag önskade, och plockade från hyllorna ned kartonger med kalsånger, skjortor och pyjamas. Två flickor i 12-13 årsåldern kom inrusande för att hämta pappa till middagen. De bodde tydligen ovanför affären.

"Jag kommer visst olägligt mitt i middagen. Jag kan komma tillbaka i morgon."

"Velg rolig, hvad de vill ha. Jeg har ingen hast."

Flickorna satte sej på disken, fnittrade slängde med benen.

"Jeg sir Dere kommer över fjellet."

Jag berättade, att jag legat i Arjeplougsfjällen och jagat ripor, gått över gränsen till Graddis och Saltdalen och just kommit med Hurtigrutten.

"Men da har de vel valfortet till Pelle Molins grav, som dere svensker pleier å gøre."

Jag erkände, att jag varit där och sett gravnen på den gamla ej längre använda kyrkogården.

Mannen bakom disken blev ivrig, eld och lågor.

"Det må jeg da si. Dere svensker forstår dere slet ikke på Pelle Molin. Dere tror, han var en fyllebult og en rabbagast, ett dårligt menneske. Det var han slet ikke. Pelle Molin var ett pent og hyggeligt menneske, en flink fyr, en følsom og fin mann. Jeg kænte han godt. Min far var forretningsman i Bodö og Pelle Molin gikk ut og in i huset som en god væn. Den piken, han slo seg sammen med i Norge, var min søster.

"Har de lest söndagsbilagan i ____?" Han nämnde någon av de ledande reportage om Pelle Molin vad folk berättade om honom, om hans liv och leverne, vilket upprört mannen.

"Jag har legat på fjället och inte läst en svensk tidning på 14 dagar."

"Det er virkeli skammelig. Dere svensker forstår dere slet ikke på Pelle Molin. Jeg vil si dem, hvad Pelle Molin savnet hjemme i Ådalen. Han savnet forståelse og hyggelige mennesker å omgås og være sammen med. Han var helt ensom."

Mannen berättade, att [han] en sommar rest genom Ådalen, besökt Näsåker, Sollefteå och fädernegården i Tjäll, Multrå, träffat hans fader, bröder och systrar. Där stod jag i en herrekiperingsaffär i Trondheim å fick en lektion om Pelle Molin, fick något att tänka på. Jag presenterade mig för den elegante herren bakom disken. Han hette Arnt Engen. Hans systrar Marie och Louise bodde kvar i Bodö. De hade i alla år kärleksfullt vårdat Pelle Molins grav på kyrkogården vid fjorden. Marie var sedan ett par år död. Louise levde, var fotograf i Bodö.

Hemkommen började jag intressera mig för Pelle Molin och hans levnad i Ådalen, talade med gamla människor i Ådalsliden och Sollefteå som känt honom, medan han levde, besökte hans broder Janne på fädernegården i Tjäll och systemen Terese, som hade pensionat i Stockholm. Jag tog reda på, var det kunde finnas målningar av honom, såg en del hos Tenglunds i Näsåker andra i hem i Ådalen. Så småningom vaknade idén att i Sollefteå konstförening anordna en minnesutställning, för att visa ådalingarna något av vad den "lata, ovåliga och vrånga" målarslarvern uträttat under de bedrövliga åren i Näsåker. Utställningen kom till stånd 14-23 oktober 1938 och blev en lysande succé. Ett par år senare gjorde jag i sällskap med Eva, min fruga, från Tromsö den vackra resan med Hurtigrutten genom Lofoten och ned efter den norska kusten. En morgon vid 5-tiden passerades Bodö, som nu var bombad och bränd av tyskarna. Staden och domkyrkan låg i ruiner. Svenskaracker stod i långa rader strålformigt ut från ruinerna. Man höll på röja upp i ruinerna. Några stenhus, bland dem stadshotellet, stod kvar nere vid hamnen. Jag stod på däck och såg på förödelsen. Meningslöst, meningslöst och omänskligt hade den vackra staden bombats och förstörts av tyskarna, den kulturnation, man som ung dyrkat, vars språk man lärt sig i skolan, vars medicinska läroböcker man pluggat under studierna i Uppsala och Stockholm. Ofattbart! Jag kände agg i bröstet mot Tyskland och tyskarna, kände mig hätsk mot Hitler och hans nazityskland. De värsta och råaste förbrytarna i världen är kulturfolken, när de övermodiga och rusiga av högmod och maktlystnad vill topprida andra nationer, människor och raser.

Men låt mig återgå till ämnet och resan. En motorslup kom ut med passagerare till Hurtigrutten. Tvenne äldre män kom ombord. Jag kände igen den ena, Arnt Engen från Old England i Trondheim. Han hade i sällskap med sin broder hälsat på sin syster Louise och skådat förödelsen i sin barndoms stad. Vi fick sällskap ned efter kusten, resonerade om tyskarna och deras framfart i Norge, om Pelle Molin, om vårt sammanträffande i Trondheim och den föreläsning om Pelle Molin och tankeställare jag då fick, som gett mig idén till minnesutställningen i Sollefteå. Vi blev bjudna till Arnt Engens hem i Trondheim. En av flickorna, som kommit ut i herrekiperingen för att hämta sin fader till middagen var hemma. Hon studerade medicin vid Universitetet i Oslo. Människor träffas överraskande under olika omständigheter.

Pelle Molin föddes 8 juli 1864 i Multrå nedanför Sollefteå i Tjälls by vid södra stranden av Ångermanälven. Hans fader Abraham Molin var välbärgad bonde i Tjäll, en bygdens son född i Multrå, där hans far hade en gård Mobrånna¹ ej långt från Tjäll. Hans [dvs Pelles] moder Anna Helena Lidblom, var bonddotter från Lidgatu i Ådalslidens socken, en mil nedanför Näsåker och Nämforsen. Fadern var en kraftig man, en kraftkarl, despot i familjen, omtalad för sin styrka, envishet, temperamentsfull med en skarp tunga. Modern var liten och klen till kroppen, vek och blid, en känslig romantisk kvinna. Motsatsen mellan den robusta fadern och den mjuka modern bidrog ej till att skapa harmoni i hemmet. Pelle andra barnet i äktenskapet blev en blandning av den kraftfulla egensinniga fadern och den veka känsliga modern, som dog när Pelle var 12 år.

Fadern gifte om sig och Pelle Molin fick en styvmor, till vilken han tydde sig, som till sin riktiga moder.

---

¹ Mobäck enligt andra källor

Hösten 1876 började Pelle Molin i Härnösands läroverk. I skolan var han oppositionell, föranledde en del uppträden, sprack i studentexamen våren 1883. Nästa år gick han i läroverket i Östersund men sprack även då i studenten, blev underkänd på sin svenska uppsats. Jämtlandsförfattaren Nilsson-Tannér, som läst hans studentkria, ger den betyget mycket svag, "men det är inte så gott skriva om ett ämne, som man inte vet nånting om." [Ämnet var skalden Stagnelius]. Åren 1884-85 finner vi Pelle Molin som journalist, medarbetare i Härnösandsposten. Han lämnade journalistiken för att bli konstnär, målade några månader för ångermanlandsmålaren Härnösandsbon Carl Johansson och gick på Krehls målarskola i Stockholm innan han hösten 1887 kom in vid Konstakademin, där han gick ett par år tills han 19/12 1890 avfördes ur rullorna. Han hade då inte visat sig på akademien sedan våren.

På konstakademin hade Pelle Molin, som tidigare i skolan, svårt att finna sig tillrätta, var slarvig och oppositionell, långa tider borta från undervisningen. Han plågades av mycket, enligt hans mening onödigt dumt arbete, kunde inte finna sig i regelbunden tråkig regim. Arbetet och undervisningen på konstakademin var väl inte heller alltid så entu[s]iasmerande. I brev till sin syster Terese¹ skriver han: "jag ritar gipsfigurer [h]varje dag, dessutom studerar en hop annat skräp, bl.a. människokroppens anatomi". Pelle Molin blev aldrig vän med sina lärare. När han våren 1890 lämnade akademien, anmälde han inte att han ämnade sluta, blev bara borta och ströks ur rullorna i december, säkerligen till lärarnas belåtenhet.

När Pelle Molin lämnade konstakademin, reste han först upp till Jämtland för att komma i kontakt med Johan Tirén, som han beundrade. Johan Tirén lär inte ha blivit särskilt senterad av hans besök, behandlade honom ganska kort och intresserade sig ej vidare för hans måleri - enligt Johans yngre broder veterinär Viktor Tirén i Nordmaling.² När han sedan på sommaren reste hem till Tjäll, kom det vid hemkomsten till ett häftigt uppträde med fadern, som förebrådde Pelle, vilken vållat honom stora ekonomiska utgifter utan att det tycktes bli något av honom. Familjeuppträdet slutade med att Pelle Molin lämnade hemmet och slog sig ned uppe i Näsåker, där han hade sin moders släktingar. Han besökte sedan aldrig hemmet i Tjäll, eller besvärade fadern med någon anhållan om ekonomisk hjälp. En gång, när han rest ned till Sollefteå, vandrade han landsvägen [på] norra sidan av älven till Multrä kyrka, gick upp på Multräberget, stod på toppen vid stupet, såg ned över dalen mot hemmet, som låg där just nere på andra sidan älven. Vad tänkte han manne då på.?

Med sin prydliga stil skrev han i turistboken i hyddan på toppen: "Länge sen sist och långt till härnäst. Pelle Molin".

I Näsåker levde Pelle Molin ett konstnärsliv i ekonomisk misär, tills han av en händelse följde den turistande medicinaren Fredrik Lindskog på fotvandring genom Ströms vattudal och Frostviken till Norge och hamnade i Bodö. Där blev han vänligt bemött och uppmuntrad, fick vänner som uppskattade honom. Han målade och sålde bl.a. till herrarna på Sulitjelmabolaget, gjorde i journalistiskt syfte resor norrut till Lofoten och upp efter kusten till Nordkap, arbetade med liv och lust och välvde, som han gärna gjorde, stora planer. Så sjuknade han häftigt i någon infektionssjukdom och dog vid ännu ej fyllda 32 år 26/4 1896, under sin sjukdom kärleksfullt vårdad av systrarna Marie och Louise Engen, döttrar till en forrättningsman i Bodö.

Pelle Molin var en kraftigt byggd, axelbred, muskulös man av medellängd med spänstig fjädrande något hjulbent gång. Alla, som känt honom, skildrar honom som en kraftnatur liksom fadern. Samma livliga temperament och impulsivt häftiga lynne präglade Pelle Molin. Han kunde vara stolt, trotsig, egensinnig och vad vi norrlänningar brukar kalla vrång. I kamraters lag var han en häftig och skicklig debattör, ofta burleskt kvick och rolig, samt berättaren, som ville vara värst och dominera i historier liksom i påhitt och upptåg. Bland främmande människor var han tillbakadragen och tillknäppt, misstänksam och osäker. Under akademitiden besökte han rätt ofta mina släktingar, grosshandlare Zetterbergs på deras sommarnöje Kungshatt i Mälaren. De beskrev honom som en tystlåten, tillknäppt man, vilken tyckte om punsch och toddy, då han kunde bli livlig och het vid diskussioner.

---

¹ Oktober 1887.

² Pelle Molins möte med Tirén i Jämtland skedde i verkligheten redan sommaren 1886. Molins möte med Tirén våren 1890 skedde i dennes ateljé i Stockholm. det är högst osannolikt att han besökte Jämtland alls år 1890.

Direktör Petter Sjödin i Sollefteå, som alltså över 90-årig lever, bodde på 80-90-talet som bonde i Lidgatu i Ådalsliden. Han kände väl Pelle Molin och har drastiskt beskrivit honom som en högfärdig stursk och lat knöl: "Ett ordentligt dagsverke ville han inte utföra, då han var pank och behövde tjäna en slant. Han var för fin - låg hellre hemma på sofflocket i sin stuga å svalt. Nån tavla målade han väl nån gång, men det var väl inte många, å ingen köpte nån tavla av honom. Pengar ville han jämt viggja. En gång erbjöd jag honom arbete som stämplare i skogen.¹ När stämplingen var färdig och affären klar, bjöd jag honom tillsammans med jägmästarn å några bolagsherrar på en skiva på Näsåkers gästgivaregård. Han blev full, blev ovettig å skällde ut mej å gästerna, kallade oss bondfångare. Det var tacken för vänligheten. Se'n brydde jag mig inte om honom."

Min sons, Stellan, svärmor, fru Wettersand som är från Näsåker kommer ihåg Pelle Molin från sin barndom. Man hade skrämt henne för honom. När han kom från ölutkörarn från Sollefteå bryggeri och gick förbi på gatan (vägen) med ett par hinkar öl, sprang hon och lekkamraterna och gömde sig.

Gumman Ritzén, änka efter skräddar Ritzén i Näsåker², besökte jag på hennes gamla dagar i en stuga i Åsmon. Hon var en pigg livlig gumma, som gärna berättade om Pelle Molin, hur vrång och omöjlig han var, hur bedrövtigt och ekonomiskt bekymmersamt han hade det. En dag kom en av deras vänner och bad dem hjälpa Pelle Molin, som höll på frysa ihjäl, låta honom bo i kammarn innanför skräddarverkstaden. Han hade funnit honom liggande på soffan med eld i och ovanpå spisen i sin kalla dragiga stuga. De lät honom bo i kammarn. "Gubben min va bitti oppe om mö'rna å bruke sätte i gang symaskin vi femtin. Pelle vakne däri kammarn å komme utrusen å skällt ut gubben. Han feck int veck'en me nan symaskin förrän dä vart ljust på maran. Dä va tacken för han feck bo däri kammarn. Å int va dä frågan om nan betalning!"

Pelle Molin bodde kvar hos Ritzéns ett par månader och har Ritzén dråpligt skildrat honom i en färd de gjorde tillsammans över skogen till Edsele och upp efter Faxälven till Ramsele i en bok "Från öfre Ådalens folkliv [Ur öfre Ådalens folklif]", som han lät trycka på eget förlag i Sollefteå.³ "Doktorn kan få lån boka om doktorn vell, så fån si, hur Pelle Molin kunne vara. Han va int go tell å ha å göra vä. Å nu hän vörte sä märkvärdi å omskreven". Ritzéns bok har jag kommit över i ett söndrigt exemplar. Den är tryckt på Sollefteå Tryckeri AB 1912.

Jag frågade gumman Ritzén, varför Pelle Molin i Näsåker allmänt kallades "spärlortmålarn", ett öknamn, som jag inte fått nån förklaring till. "Förstå du int dä doktorn! Han sät ne ve forsen å måle, kladde ne stena, så dä såg ut som spärn hadd sete å skete å pynte ne dem."

Ett bondhumoristiskt öknamn, som visade att man inte i Näsåker hade nån större aktning för honom.

"När han ga seg iväg tell Norge v'en Lindskog, feck gubben min som snellest sy nån omgang klää åt'n. Om han feck na betart för klää, vet jä int. Men no ske dä vara göra. Å nu ha'n vörte sä märkvärdi."

"Du har väl läst *Ådalens Poesi*?"

"Ja, no ha jä läst den boka. Töcke historier kan du fo hör, hur mang du vell tå, mang heri Ådalen. Gubben min va å bra på berätt å göra historier."

Det var minsann inte lätt att umgås med Pelle Molin, att komma honom närmare inpå livet. Hemma i Ådalen förstod och uppskattade man honom tydligen inte. Pelle Molin var också känslig och misstänksam. Vänlighet misstänktes lätt för medlidande, bristande hänsyn gav anledning till förgelse. Han var kritisk men även självkritisk. Hans omdömen om händelser och personer var ofta ironiska och kvickt elaka. Sig själv och sitt arbete ville han alltid hävda. Vissa tider kunde han vara djupt nedstämd, missbelåten med sig själv, fylld av misstro mot sin egen förmåga och misströstan om sin framtid. (Uppgift av hans syster Terese). De historier jag hört om honom i Ådalen är de flesta groteska och grova, röra sig i regel om hans ekonomiska misär,

---

¹Jfr E. Walter Hülphers' skildring av Pelle Molin som skogskar i dennes "Ångermanländingar", Stockholm 1900, s. 77-85.

²Hilda resp. Nils Erik Ritzén (1885), en av de viktigaste bidragsgivarn till berättelserna i *Ådalens poesi*

³Boken kom 1912. S. 87-93: "Pelle Molin".

sprit och fruntimmer. Läser man *Ådalens Poesi* finner man helt andra egenskaper, skarp iakttagelseförmåga, romantiska fina stämningar, fin sprudlande humor

När jag först läste Gösta Attorps' gradualavhandling om Pelle Molin,¹ reagerade jag omedelbart inför bl.a. hans ytliga åsidosättande av den miljö, under vilken Pelle Molin levde och utvecklades. Attorps skriver, s. 9: "Den miljö där Pelle Molin kom att växa upp, skulle väl strängt taget förtjäna sitt eget kapitel. Men råkar man nu endast ha den begränsade kunskap om landskap och folklynne, som kan inhämtas under en veckas vistelse i Ådalen, får man tyvärr nöja sig med några antydningar." Fasligt ointresserat och slött bekvämt. Längre ned, s. 10, fortsätter han: "Den gamla hypotesen att anta en direkt relation mellan landskap och folklynne har ju oftast visat sig vara av ganska tvivelaktigt värde." Attorps var tydligen inte mannen att tränga djupare in i dessa problem. Den allmänna miljön, landskapet och folklynnet i den avlägsna och isolerade landsändan, de rådande förhållandena med den industriella utvecklingen och skogsjobberierna på bondeklassens bekostnad under Pelle Molins uppväxt- och utvecklingsår måste väl ändå ha varit av mycket stor betydelse för hans utveckling som människa och konstnär.

Pelle Molins tid var en krass och privategoistisk tid med skarpt tillspetsade sociala missförhållanden (Per Hallström [i DN 29/4 1896]) en trävaruaffärernas och hemmansaffärernas jobbartid i Ådalen och Norrland med tilltagsna begåvade ofta hänsynslösa affärsmän, som levde högt på en undertryckt, fattig, okunnig befolkning, som för en ringa penning fick hårt arbeta för att inte säga slava. Pelle Molin blev också i viss mån bolagshatare. Årligen gjordes i min barndom insamlingar i Sörland för det fattiga svältande Norrland, Fattig-Norrland, som nu antligen blivit det välmående Rik-Norrland. På Pelle Molins tid skapades förmögenheter, som hastigt försvann, utvecklades på bondeklassens bekostnad och mångas ekonomiska ruin och undergång en storindustri, som med tiden stabiliserat sig, utvecklades Ludvig Nordströms Stor-Norrland ur Fattig-Norrland. Då värdesattes nog inte Pelle Molins skrivelser och målningar av många med någon större förståelse och sympati, som kunde ge författaren och målaren något vidare ekonomiskt utbyte. Att han hänsynslöst kunde stöta sig med tidens driftiga uppkomlingar bidrog inte heller till uppskattning och ekonomisk framgång.

Att Petter Sjödin, som hade god råd, förde stort hus och frikostigt gästfritt umgicks med människor, bl.a. blev god vän med konstnären, dalamålaren Gustaf Ankarcrona under dennes korta Näsåkerstid inte närmare tog hand [om] eller hade förståelse för Pelle Molin och förvärvade tavlor av honom, kan man förstå. Med några lysande undantag var den tidens män, som kom sig upp och förtjänade förmögenheter, knappast så intresserade av litteratur och konst, att de offrade av sina pengar på konstens altare. I den miljön levde, utvecklade sig och reagerade Pelle Molin. Jag förstår livligt, att han inte fick någon förståelse och uppmuntran som landskapets egen diktare och målare, och finner jag det beundransvärt, att han åstadkommit, vad han gjort. Jag har av många och ofta hört att Pelle Molin i Näsåker var stursk, oföretagsam och lat, låg, som man sade, på sofflocket. Läser man, vad han skrivit, och ser man, vad han målat, kan man knappast vara med om det berättigade i det omdömet. Jag får intryck av att han utträttat en hel del under de fyra näsåkersåren, att han ärligt konstnärligt arbetat. Skrivelserna och måleriet värdesattes inte något vidare som arbetsprestation och därav kommer sig nog det dåliga arbetsbetyget. Hans teckningsartiklar och noveller uppmärksammades i litterära kretsar av kritici som Per Hallström, vilken efter hans död skrev den uppskattande runan i Dagens Nyheter.

Den miljöskildring från tiden och människorna vid Pelle Molins levnad under senare delen av 1800-talet, jag gav i katalogen till Pelle-Molinställningen 1938 mötte förståeligt kritik bland en del sågverkspatroner och bemöttes av Nils Qvist i hans stora vackra arbete "Ådalen" i tvenne tjocka band². Han skildrar ingående med vackra illustrationer människorna, som skapat industrin i Ådalen och i länet. Hans bild är en skönmålning. Något helt annat skulle kunna skrivas av de människor, som under betryckta förhållanden arbetade i skogarna och sågverken och exploderade vid den första stora strejken i Sundsvallsdistriktet³. I ett kort kapitel *Konstnärsbesök* skriver Qvist några ord om konst i Ådalen, om konstvänner och konstnärer, som besökt bygden

---

¹ Gösta Attorps: Pelle Molin. Hans liv och diktning. Stockholm 1930

² Nils H. Qvist: Ådalen. Stockholm 1943-1946.

³ Sundsvallsstrejken 1879.

(Del II, s. 312ff). "Inte fanns det väl på den tiden några möjligheter för ådalsborna att tillgodogöra sig konstens, i varje fall [inte målar]konstens mästerverk? Den frågan torde lite[t] var ställa sig. Men svaret blir inte utan vidare nej, ty även om museer fattades och konstexpositionerna inte precis voro vardagsmat, förekommo de likväl."

Sedan Qvist redogjort för en del målningar, som inköpts, för konstnärers besök i Ådalen, och nämnt en del mindre, lokala konstnärer och amatörer, behandlar han även Pelle Molin¹: "I Pelle Molin fick Ådalen inte endast sin egen diktare utan även sin egen målare, vilkens arbeten alltmera börja uppskattas ... Att hans samtida inte förstodo värdesätta hans författarskap och tavlor så, som eftervärlden nu gör, har på sina håll gjorts till bevis för att den dåtida generationen i sin penninghunger inte hyste intresse för annat än materiella fördelar, i varje fall inte för litteratur och konst. I en artikel² för några år sedan heter det på tal härom bland annat." Han citerar utan att ange källan, vad jag skrivit i katalogen över minnesutställningen och fortsätter:³ "Dylika små hugg höra inte till ovanligheterna i våra dagar, men nog synas de i ett fall som detta ganska omotiverade."

Kvar står faktum, att Pelle Molin ej mötte den förståelse, uppskattning eller uppmuntran, han mötte i Norge. Efter det överraskande mötet med vänner till Pelle Molin i Bodö och Trondheim började jag, som nämnt, närmare intressera mig för Pelle Molin och förhållandena, under vilka han levde i Ådalen.

Minnesutställningen över Pelle Molin blev en succé, med för föreningen ekonomisk framgång. Den visade förvånade ådalingar, att Pelle Molin icke blott var diktare utan även en målarbegåvning, hängiven sin ångermanländska hembygd. Utställningen visade, liksom hans efterlämnade noveller, "att den lata och vrånga målarslarvern" utträttat en hel del, medan han bodde i Näsåker, att han i sitt måleri liksom i sin diktning varit ambitiös. Gustaf Näsström skrev i sin recension av utställningen i Stockholms-Tidningen: "Totalintrycket [av utställningen] blir, att Pelle Molins måleri på sitt håll utgör en nästan lika märklig början till en konstnärlig livsgärning som de efterlämnade novellerna i Ådalens poesi. Han var i likhet med så många svenska begåvningar en stor börjare i allt" (ST 15/10 1938).

I svensk konsthistoria framstår 80-90-talet som en oppositionens tid. Unga målare, som studerat i Paris, och där insupit impressionisternas konstsyn, gingo, när de kom hem till storm mot konstakademin, som de fann blodlös och föråldrad. De sammanslöto sig till Opponenterna 1885, bildade Svenska konstnärsförbundet 1886 och grundade egen konstskola. Pelle Molin kom i kontakt med tidens strömningar och opponenterna, när han gick på konstakademin. Han beundrade Carl Larsson, Liljefors, Pauli och Karl Nordström och alldeles särskilt Johan Tirén, norrlänningen och jämtan, som målade Jämtland, motiv från bygden och människorna, från fjällen och lapparnas liv med sina renhjordar. Han tycks dock ej tagit något starkare intryck av opponenternas friggjorda färgglada måleri, eller kanske var han försiktig och självkritisk så han ej genast vågade ta till de starka färgerna. I sina senare målningar från Norge hade han blivit djärvare och friskare i färgen. Mot Zorn tycks han ha reagerat, reagerade mot överklassmänniskan, dandyn med de självsäkra överlägsna laterna. (Uppgift av system Terese).

Under sitt misslyckade försök att ta studentexamen i Östersund hade han kommit i kontakt med Johan Tirén och Tirenarna, av dem fått ett starkt livsbejakande intryck. När han våren 1890 lämnade konstakademin och Stockholm sökte han sig till Jämtland och Johan Tirén⁴, imponerad av personligheten och kraften hos den norrländska målaren, lokalpatrioten, som i viss mån tog avstånd från de kosmopolitiska tendenserna i konsten bland kamraterna i konstnärsförbundet, vilka senare skulle utveckla sig till mer eller mindre lokalpatriotiska målare i de bygder där de slog sig ned.

Genom Johan Tirén vaknade Pelle Molins ångermanländska hembygdskänsla till medvetande och drömde han om att kunna bli en Ångermanlands och Ådalens målare, reste hem och hamnade under några år av desillusion i Näsåker, tills han av en ödets nyck övergav hembygden, vandrade med medicinaren Lindskog över till Norge och hamnade i Bodö. Veterinär Viktor Tirén i Nordmaling, Johans yngre broder, berättade en gång för mig om Pelle Molins besök i Oviken hos

---

¹ Nils H. Qvist: Ådalen, del II (1946), s. 317.

² Qvist läste troligen texten i Dahlstedts artikel om Pelle Molin i årsboken Ångermanland 1939, s. 107.

³ Qvist, a.a., s. 318.

⁴ Se not s. 10

Johan Tirén sommaren 1890¹. Johan uppskattade inte något vidare hans besök, behandlade honom rätt kyligt, intressera[de] sig inte för hans måleri. Med de yngre bröderna umgicks han livligt och mindes Viktor Tirén honom som en impulsiv och rolig kamrat.

När utställningen i Sollefteå planerades, annonserade vi efter Pelle Molintavlor i en hel rad norrländska tidningar och de stora tidningarna i Stockholm, Göteborg och Malmö. Brev, påringningar, paket och tavellådor kom från alla delar av landet med arbeten, målningar och teckningar från akademitiden, Näsåkersåren och den korta perioden i Norge. Målningarna från Näsåkerstiden, som dominerade, ägdes huvudsakligen av personer boende i Ådalen eller som bott i Ådalen, vilka vänligt skrev en del om sina tavlor, som de köpt eller fått som gåva av Pelle Molin. Från Norge-åren fanns tyvärr blott tvenne större målningar. Inalles kom ett 80-tal sändningar, av vilka inemot hälften visade sig vara förfalskningar. Att granska och avgöra, vilka som voro förfalskningar blev ett grannlaga och i många fall svårt arbete. Av flera personer, som känt Pelle Molin, fick jag trevliga brev. Från fru Elisabeth Ingelsson i Hälsingborg, vars man varit med i styrelsen för Sulitjelmagruvan, kom ett par brev med skildringar av besök vid gruvan, då hon träffat Pelle Molin. Hon skrev: "Min avlidne man, konsul Carl Ingelsson var på sin tid verkställande direktör för och administrerade Sulitelma gruvor från dess huvudkontor i Helsingborg. Varje år besökte vi Sulitelma och träffade min man och jag under en av somrarna Pelle Molin däruppe. Han var en fascinerande personlighet, som man icke glömmer. Tavlan (Langvand med Sulitelma i bakgrunden, 72 x 100 cm) har sin egen historia. Pelle Molin skänkte den till en av tjänstemännen i Sulitelma, som visat honom stor vänlighet. Denne ville år 1909 avyttra tavlan till min man. - - - Min man blev så ägare till denna stämningsfulla bild från Höga Norden, som sedan dess prytt vårt hem och varit oss till mycken glädje. - - - Märkvärdigt är att tänka tillbaka och låta minnenas kavalcade draga förbi. Jag ser så väl i det förflutnas spegel de harmoniska aftnarna i peisestuen i Sulitelma. Stockveden sprakade och allt mellan himmel och jord diskuterades livligt. Den storslagna naturen gav sällskapet en friskare uppfattning om tillvaron än den stadens myrtyva ger. Man kände sin egen litenhet, men var på samma gång trygg. - - - Midnattssolen förgyllde Langvand och bergstopparna, allt var så överkligt trolskt. I peisestuen dvaldes år 95 som vanligt ett olikartat sällskap. Berömda geologer, bergsmän, jägare, finans- och storindustrimän. Pelle Molin var ende representanten för de sköna konsterna, men han var icke ensam eller oförstådd ändå. En sympatisk atmosfär mötte honom i Sulitelma. Han var intressant genom sin på en gång slutna och öppna karaktär. Det låter som en paradox, men är riktigt. Högst få kom underfund med hans väsen genast. När han talade, var det något intensivt och aggressivt i rösten, n[ota] b[ene] om det var ett ämne, han ville ge liv åt. Ofta tänker jag på, hur litet vi förmå se bakom fasaden på våra medmänniskor, och hur många infrusna vänlighetstörstande vi möta utan att veta därom. Konstnärer hava nog vaknare ömtåligare själ än andra, frost såväl som värme går direkt. Egoismens tjockhud finns som regel ej. Vad Pelle Molin beträffar har han varit rik, om man räknar de gåvor han skänkt eftervärlden. Hans stoft vilar på Bodö kyrkogård, där himmel och hav gå i ett. Fritt och vidt är panoramat, och varje gång min man och jag besökte graven, grep denna oändlighetsstämning oss. Det är evighetsvingslag ute på denna de dödas mark. Pelle Molin fick ett namn först efter sin levnads slut. Så gestaltar sig ibland människoöden.

Med hälsning och högaktning.
Elisabeth Ingelsson
[30/10 1938]"

Från Louise Engen i Bodö fick jag brev och fotografier: "Dessværre vet jag ingen, som har några malerier eller tegninger av Molin. Jeg vet, att han under sit ophold i Sulitjelma (norsk stavning) malte en del for bolaget, men kender ikke nærmere til dette. - - - Siden min søster Marie Engen døde 1932, har jeg stelt om graven. Men da kirkegaarden er nedlagt, er den ikke vedlikeholdt og er dessværre, som overlægen siger, 'igjengrodd som en oskøtt åker'. Men det er vakkert dernede ved havet og Molin elsket utsikten derfra.

Pelle Molins personlighet gjorde et stærkt intrykk på oss alle, da vi som ganske unge trav ham, og vi bekom minnet av ham som en rik og nobel personlighet. Han var jo et

---

¹ Alltså troligen senare 1886

stemningsmenneske og naturen heroppe virket helt betagende på ham og nordlæningernes åpne sind og omiddelbarhet tilltalte ham. Vi syntes, det var saa sørgelikt, han skulle dø. - - -

Med hjærteligste hilsen
Louise Engen"

Pelle Molin var naturdyrkare, naturalist och friluftsmålare, som fått sin utbildning vid konstakademien i Stockholm och rönt starka intryck från 80-talets opponenter och konstnärsförbundare, bland vilka han, som ovan anförts, särskilt tycks ha beundrat Johan Tirén. Pelle Molin älskade sin hembygd och naturen i Ådalen, vilken han naturtroget återgett i sina målningar med starka känslor för dess stämningar. Pelle Molin är den skarpe iakttagaren, som hängivet beundrar och återger de våldsamma forsarna med de fantastiska timmerbrötarna, men även har blick för de lugna selen, niporna och ängarna, gårdarna och människorna i sin hembygd. Teckningen och perspektivet i hans målningar är som regel noggranna och oklanderliga. Färgen syns vald med känsla för valörerna och ängslig omsorg, utan konstnärsförbundarnas djärva ansatser. De egenskaper som kommit till synes i hans efterlämnade litterära noveller, kan även skönjas i hans måleri. Kraftnaturen Pelle Molin utför sina arbeten med stor noggrannhet och detaljrikedom, med självkritik för att nå de bästa möjliga resultat. I hans noveller är orden valda med omsorg och troligen med viss möda, i hans målningar är arbetet utfört med noggrannhet och färgen vald med omsorg och viss möda. Tydligt framträder stora skillnader mellan Pelle Molin från berättelserna om honom i Ådalen och Pelle Molin, sådan han framträder i sina efterlämnade noveller, *Ådalens Poesi* och hans målningar.

Pelle Molin målade med förkärlek forsarna i Ådalssliden. Nämforsen, Kilforsen, Åkvisslan, Holaforsen och Laseleforsen har lämnat motiv till hans målningar. Han har i dem nedlagt den största omsorg på vattnets rörelser i slätström och fors kring hållar och timmerstockar, som hopats i brötar eller lågo fastkilade mellan stenarna ofta under vattenytan. Färgen har han valt med strävan efter naturtrohet. Vårvattnet målas smutsgulbrunt med svag nyans av blått eller grönt. Stämningen kring den mäktiga forsens har förtätats genom dunklet i den omgivande strandens skogsvegetation eller dimmorna som stiger ur skummet och virvlarna. Forstavlorna förefaller i viss mån överarbetade, men så är väl forsens ett av de tekniskt svårare motiv en målare ger sig i kast med.

Äro några av forstavlorna utstuderade och överarbetade, så äro några av hans stämningsdukar istället intuitivt ursprungliga. "Andjakt" är en sådan målning, med dimman över skogssjön, som i bakgrunden förtätas till ogenomtränglighet. Skytten framträder svagt i dimman. I förgrunden lyfter anden bland naturtroget målade vasstrån och näckrosor. Den lilla duken "Plågan", utsikten från Pelle Molins stuga uppåt efter älven, är en annan vacker och känslig målning med (vårvinterns) tidiga vårens kalla dis över dalen och älven.

I färgen syns Pelle Molin trevande försiktig, rädd för att breda på. I några dukar, som i "Borins i Rå", visar han ett försiktigt, känsligt färgsinne, i andra t.ex. den tidiga lilla "Lekande barn" är färgen renare, starkare, gladare. I en och annan duk kan han slå över i en sötaktig färgskala. Den stora kopian av Johan Tiréns bekanta tavla "Efter snöstormen" är skickligt och väl utförd. Den beställdes av hans skolkamrat Auditör Fahlén¹ från Tjäll, och finns nu på Sollefteå läroverk. Beklagligtvis fanns på utställningen blott två tavlor från Norgetiden: "Langvand med Sulitjelma i bakgrunden" och ett fjordmotiv från Saltdalen med Solvaagtind bland fjälltopparna. Dessa båda dukar visar, att Pelle Molin i färgen blivit friskare och klarare.

Av de insända tavlorna fanns många som bedömdes vara förfalskningar. Några voro synnerligen grovt utförda med signering dåligt efterapad eller gjord på måfå. På en del var på baksidan skrivet några mustiga ord med nån svordom. Ett par medtogs på utställningen i och för demonstration. Pelle Molins måleri var och är obekant, vilket inbjuder till förfalskningar, då namnet har en god klang.

När vi i Sollefteå konstförening bestämde oss för en minnesutställning av Pelle Molin, trodde vi inte att i honom kunna visa en av våra stora fullmogna målare. Vi ansåg honom vara en egenartad begåvning, som obekant i sitt måleri var värd att föras fram och visas. Vi vågade hoppas att en utställning av Pelle Molin skulle ådra sig ett speciellt intresse i Ådalen, där han en

---

¹ Hugo Fahlén (1865-1918). Se biografi i Norrländsk uppslagsbok.

gång levtt, diktat och målat. Utställningen synes mig även visat, att Pelle Molin var en egenartad målarbegåvning med hängiven kärlek till sin ångermanländska hembygd. Årligt utan effektsökeri sökte han under noggrant och självkritiskt arbete återge den säregna naturen. Utställningen synes mig liksom de efterlämnade novellerna visa, att den "vrånga lata målarslarvern" i Näsåker varit både arbetsam och ambitiös, och även som målare utfört konstnärligt fullödiga saker. Under gynnsammare förhållanden kanske han blivit en konstnär av stora och djärva mått. Utställningen var en gård av aktning inför Pelle Molins minne.

Som nämnts insändes många målningar, vilka refuserades som förfalskningar, och vill jag till sist redogöra för några av dem. En del var rätt hyggligt målade, andra rysliga, ofta med någon grovkornig sentens skriven på framsidan eller baksidan. Pelle Molin ansågs ju vara en grovhyvlat herre, som inte skrädde orden. Signeringen var grovt efterapad, eller gjord på måfå.

En direktör i Sundsvall sände ett valhänt målat norskt kustmotiv. Jag tackade för vänligheten, sände tillbaka tavlan och beklagade, att den tyvärr var en förfalskning. Nån vecka senare blev jag uppringd av min vän Oscar Knaust på Hotell Knaust i Sundsvall.

"Är tavlan, som direktör S. sänt till din Pelle-Molinutställning en förfalskning?"

"Det kan du ge dig på. Men vad har du med den saken att göra?"

"Det är tyvärr jag som sålt den."

"Det var ju förargligt. Men hur har du kommit över den då?"

"Några målarkladdar, som en tid bott på hotellet kunde inte betala å ville som ersättning lämna en tavla av Pelle Molin. Jag tog, vad jag kunde få, satte upp tavlan på väggen i korridorn till matsalen. Jag begriper mig inte på konst. Direktör S. fick se den å ville köpa den, bjöd mig ett par 100 kronor."

Skratt i telefon från båda ändar av tråden.

"Ni är ju gamla bekanta du å direktör S., så den affären får ni väl göra upp i all vänlighet, så du kvarstår som den bedragna."

En bankkamrer i Stockholm erbjöd sig sända upp en stor tavla av Pelle Molin med en tung guldrum. Motiv från kusten i Nordland.

Jag skulle just resa ned till Stockholm, ville gärna komma in på banken och se på tavlan. Det befanns vara en förfalskning, en skapligt målad marin, valhänt signerad, Pelle Molin.

"Den är förfalskad. Hur har ni kommit över den?"

En man kom in på banken och frågade efter bankdirektören. Han var för tillfället bortrest.

"Det var tråkigt", sa karn. "Direktörn är ju norrlänning. Jag har av en händelse en vacker målning av Pelle Molin, som jag tyvärr måste sälja, för att ta mig hem till Norrland."

Bankkamrern var också norrlänning. Hans norrländska hjärta klappade, när han hörde Pelle Molins namn. Han bad få se tavlan och köpte den för 400 kronor.

"Har ni nån aning om, vem mannen var?"

"Det har jag inte. En äldre man, mörk, med helskägg, som delvis dolde ett ärr till vänster på underläppen. Han sa, att han var från Sollefteå."

"Den mannen känner jag till. Han är en något försupen dekorationsmålare, som rest omkring i Ådalen, renoverat och förstört gamla fina skåp i bondgårdarna. I en gård såg jag en gång ett vackert hörnsåp, som han dekorerat med hemska nakna fruntimmer på dörrspeglarna. Han kom en dag till mej med en trasig liten skiss av Pelle Molin, som han hittat i Tjälls fåbodur. Den var bedrövligt lagad och påmålad. Den återsåg jag sedan på väggen hos en direktör i Sollefteå."

En bankkamrer från en stad i mellansverige sände i sista minuten före utställningen upp en mindre, förfalskad Pelle-Molintavla. Han underrättades om, att det var en förfalskning och fick en utställningskatalog. Omgående kom ett brev.: "Jag har mottagit Eder utställningskatalog, vari jag ej kunnat finna min målning medtagen bland de som åkta ansedda dukarna. Skulle min tavla tillhåra den grupp, som Dr Dahlstedt omnämner i sitt företal, får jag be Eder omedelbart avlägsna densamma, så att ej mitt namn och min heder kan bli lidande av Dr Dahlstedts uttalande. - - - Om den av Eder ansetts som förfalskning, så vill jag hoppas Ni avlägsnat ågarens namn från baksidan av duken före utställningens öppnande."

Han fick omgående besked om att tavlan var anonymt utställt som förfalskning och skulle tas ned. Omgående fick jag ett tacksamhetsbrev: "Jag - - - tackar för gjorda meddelanden samt icke minst för Eder omtånsksamhet att ej angiva mig som ågare till den ifrågavarande som oåkta ansedda P.M.-tavlan." Han lämnade sedan i brevet en redogörelse för hur han kommit över tavlan på en konstauktion. Han hade visat den för intendenten Dr. Hoppe¹, vilken aldrig sett någon Pelle-

Molintavla. Dr. Hoppe hade funnit ladorna på tavlan dilettantmässigt målade och rått honom, om han ämnade sälja den, att låta renovera den hos Gustaf Jansson på Nationalmuseum och sedan ev. hembjuda den till något hembygdsmuseum. I en konsthandel hade han sedan sett en Pelle-Molinduk med motiv från Nämforsen, tydligen gjord av samma förfalskare.

Jag kom till Härnösand i god tid före ett sammanträde, gick in på konditoriet i hörnet ned mot bron. Där satt vännen Theodor Hellman, föreståndaren för hembygdsmuseet på Murberget. Vi slog oss samman.

"Du håller ju på med att ordna en Pelle Molinutställning i Sollefteå. Vi har en Pelle Molintavla på Murberget. Vill du se den?"

"Tackar för det."

Jag hade nån timme på mig före sammanträdet, varför vi omedelbart tog en bil upp till Murberget. Hellman plockade fram tavlan ur ett rum, där det fanns en massa bråte instuvade. Motivet var en lada i en brant backe mot en fjällvägg, ca 30 x 40 cm stor. Den var dilettantmässigt målad, signerad P.M. 1898.

"Den är falsk!"

"Hur kan du säga det?"

"Målad som av en skolpojke, vem som helst, som kan måla lite. Bättre målade Pelle Molin."

"Men du måste ge bärande skäl för din åsikt. Museet har fått den som gåva av konsul Axel Axelsson-Jonsson, å han bör väl veta, vad han skänker bort."

"Hur kan du begära, att Axel Axelsson-Jonsson ska kunna begripa sig på konst och förfalskningar, så mycket annat, som han måste begripa och har att stå i. Han känner säkerligen ej till Pelle Molin som målare, har väl i ett hastigt ögonblick köpt tavlan av nån försäljare. Du kan vara honom tacksam, att han tänkt på Murberget."

Hellman såg fundersam ut.

"Men vad ska jag då göra av tavlan, om det är, som du säger?"

"Du kan väl ha den kvar som en Pelle-Molinförfalskning. Har du nån Pelle Molin-litteratur?"

Hellman tog fram *Ådalens Poesi*.

"Se efter när Pelle Molin dog!"

"26 april 1896."

"Tavlan är signerad 1898. Vill du ha mer bevis?"

Bland de insända tavlorna fanns flera signerade efter Pelle Molins död, en så sent som 1916.

En stor marin kom från en konsthandel i Göteborg. Konsthallen var tacksam för mitt utlåtande, att den var en förfalskning. En målning visade mig Patrik Reuterswärd på Färg och Form i Stockholm. Den var falsk, vilket Reuterswärd förmodat. En annan såg jag en gång på Svensk-Franksas auktionsvisning. Den plockades bort, sedan jag förklarat den vara falsk. Att förfalska Pelle Molin har tydligen varit ett lönande geschäft för försäljning speciellt bland norrlänningar.

Minnesutställningen över Pelle Molin som målare i Sollefteå blev lyckad, en succé för konstföreningen inkomstbringande. Vi gjorde ingen speciell reklam utanför Ångermanland, men kom Gustaf Näsström i Stockholmstidningen upp till vernissagen och skrev han sedan en strålande recension (15/10 1938): "Det är all anledning för en konstkritiker att resa upp till det vänliga Sollefteå för att se, vilka förutsättningar Pelle Molin haft som målare. Och man ångrar icke resan, ty totalintrycket blir, att Pelle Molins måleri på sitt sätt utgör en nästan lika märklig början till en konstnärlig livsgärning som de efterlämnade novellerna i *Ådalens Poesi*. Han var i likhet med så många svenska begåvningar en stor börjare i allt."

---

¹ Ragnar Hoppe (1885-1967), intendent vid Nationalmuseum.

LITTERATURHÄNVISNINGAR:

Av Helge Dahlstedt använd litteratur

Attorps, Gösta: Pelle Molin. Hans liv och diktning. Stockholm 1930.

Dahlstedt, Helge: Se nedan anförd litteratur.

Geijerstam, Gustaf af: Ett svenskt skaldeöde. *Ord och Bild* 1896, s. 399-411.
(= förordet till *Ådalens poesi* fr.o.m. första upplagan 1897)

Hallström, Per: Pelle Molin. *Dagens Nyheter* 29/4 1896.

Molin, Pelle: Ådalens poesi. (1. uppl. 1897)

Molin, Pelle: Från Ådal och Nordlandskust. En efterskörd samlad och utgiven av Maria Rieck-Müller. Stockholm 1916.

Näsström, Gustaf: Målaren Pelle Molin. Inför minnesutställningen i Sollefteå. *Stockholms-Tidningen* 15/10 1938.

Qvist, Nils H.: Ådalen. Del 2. Stockholm 1946.

Ritzén, Nils Erik: Ur öfre Ådalens folklif. Sollefteå 1912.

Senare utkomna skrifter av eller om Pelle Molin

Molin, Pelle: Brev, dagboksblad och varia i Sollefteå stadsbibliotek. Sollefteå 1966.
(Denna samling är f.n. deponerad hos Forskningsarkivet i Umeå)

Nilsson-Tannér, Per: I Pelle Molins spår. Stockholm 1951.
(Innehåller liksom föregående skrift huvudsakligen brev från Pelle Molin).

Skrifter/artiklar av Helge Dahlstedt om Pelle Molin

Minnesutställning över Pelle Molin 14-23 oktober 1938. Sollefteå 1938.

Pelle Molin som målare. *Ångermanland* 1939, s. 103-113.
(Samma text som 1938 ovan, dock något avkortad i slutet.)

Pelle Molin - en Ådalens målare. *Vi och ni* 1938, nr 2, s. 26-31.

Pelle Molin - en Ådalens målare. *Västernorränningen* 1944, nr 1, s. 3-7.
(Samma text som i *Vi och ni*.)

Artiklar om Pelle Molin av Karl-Hampus Dahlstedt, son till Helge Dahlstedt

Ångermanländsk allmogenovell intill sekelskiftet 1900. Opublicerad magisteruppsats från 1941 i Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå (DAUM), acc.-nr: 4062.

Pelle Molin - målaren och berättaren. Till femtioårsminnet av hans bortgång. *Upsala Nya Tidning* 27/4 1946.

Pelle Molins tredje bok. *Upsala Nya Tidning* 10/1 1952.
(Recension av Per Nilsson-Tannérs bok "I Pelle Molins spår".)

Förklaringar av dialektala ord och uttryck. I: Samlade skrifter / Pelle Molin. Uppsala 1964, s. 534-542.

Ådalens diktare. Om bakgrunden till Pelle Molins ådalsskildringar. *Tre kulturer*, nr 3 1986, s. 163-180.

Illustrationer i Dahlstedts manuskript angivna med hans egna bildtexter

1. Pelle Molin. Efter Foto taget vid en maskerad i Bodö. Erhållet kortet från Louise Engen i Bodö.
2. Foto på gården till Näsåkers prästgård. Mannen i svart Pelle Molin. Mannen till höger i kubb kyrkoherde Frisendahl.
3. Målning: Nämforsen, norra grenen. I förgrunden ingången till Laxbäcken, kyrkoherdens givande laxfiske.
4. Målning: Nämforsen från Brådön i högvatten. Vid högvatten kunde man knappt ta sig fram till Brådön.
- 5-6. Två teckningar från konstakademitiden. Tillhört Pelle Molins kamrat på akademien Hedberg i Gävle.
7. Målning: Vinter.
8. Målning: Sel i Ångermanälven under högvatten - i Resele.
9. Målning: Tjäll - hemmet vid Ångermanälvens strand i Multrä.
10. Målning: Lekande barn.
11. Tavla: Renar på isen på älven nedanför Näsåker. Färglagd teckning.
12. Målning: Andjakten en morgon när dimman ännu ligger över sjöns vatten.
13. Målning: Ångermanälven vid Höven i Resele.
14. Målning: Jär'n Hansen, Ås. Svedjas vid gården.
15. Målning: Nämforsen i högvatten från södra sidan.
16. Målning: Borins i Rå ovan Näsåker.
17. Målning: Langvand med Sulitjelma i bakgrunden.
18. Pelle Molins gravvård på Bodö "ikke brukte kirkegård" vid avtäckningen av stenen. Foto av Louise Engen.
19. Målning: Pelle Molins sista tavla i Terese Molins ägo. Osignerad. Motiv från Saltenfjord - Solvågstind i fonden.

URKUNDEN

---

1. **KYRKIO LAGH brukatt aff gamble praepositis.** Utg. av Sven Hansson. 1987. Pris: 20 kr.
2. **1812 ÅRS UPPFOSTRINGSKOMMITTÉS ENKÄT.** Svaren från landsförsamlingarna i Ångermanland. Utg. av Daniel Lindmark. 1987. Pris: 30 kr.
3. **1812 ÅRS UPPFOSTRINGSKOMMITTÉS ENKÄT.** Svaren från landsförsamlingarna i Västerbotten. Utg. av Daniel Lindmark. 1987. Pris: 30 kr.
4. **1812 ÅRS UPPFOSTRINGSKOMMITTÉS ENKÄT.** Svaren från landsförsamlingarna i Medelpad. Utg. av Daniel Lindmark. 1987. Pris: 30 kr.
5. **1812 ÅRS UPPFOSTRINGSKOMMITTÉS ENKÄT.** Svaren från landsförsamlingarna i Jämtland-Härjedalen. Utg. av Daniel Lindmark. 1988. Pris: 30 kr.
6. **1812 ÅRS UPPFOSTRINGSKOMMITTÉS ENKÄT.** Svaren från trivial- och stadsskolorna i Västerbotten. Utg. av Daniel Lindmark. 1988. Pris: 30 kr.
7. **Ludvig Bergström: ANTECKNINGAR FRÅN MISSIONSRESAN BLAND TÄRNA OCH SORSELE LAPPAR SOMMAREN 1880.** Utg. av Karin Snellman. 1988. Pris: 40 kr.
8. **1812 ÅRS UPPFOSTRINGSKOMMITTÉS ENKÄT.** Svaren från lappmarksförsamlingarna. Utg. av Daniel Lindmark. 1988. Pris: 30 kr.
9. **Walter Gustafsson: UTDRAG UR DAGBOKSANTECKNINGAR GJORDA UNDER EN FÄRD I LAPPLAND SOMMAREN 1880.** Utg. av Karin Snellman. 1989. Pris: 40 kr.
10. **Israel Lindahl: BESKRIVNING ÖVER UMEÅ SOCKEN OCH UMEÅ STAD ÅR 1771.** Utg. av Margit Wennstedt & Karin Snellman. 1989. Pris: 50 kr.
11. **N.A. Konstantinov & V.J. Struminskij: KORT ÖVERSIKT ÖVER DEN ELEMENTÄRA UNDERVISNINGEN I RYSSLAND.** Moskva 1953. Övers. (15-1600-talen) och utg. av Margareta Attius Sohlman. 1989. Pris: 30 kr.
12. **Johan Anders Linder: BESKRIFNING ÖFVER UME SOCKEN OCH STAD I WESTERBOTTENS LÄN OCH FÖRSTA FÖGDERIET. 1857.** Utg. av Karin Snellman. 1990. Pris: 50 kr.
13. **Peter Fjellstedt: RESEBERÄTTELSE FRÅN LAPPLAND 1857.** Med inledning och bibliografi av Carl F. Hallencreutz Utg. av Karin Snellman. 1990. Pris: 50 kr.
14. **Fredrika Linder: DAGBOK ÖFVER MIN RESA FRÅN FÖDELSEBYGDEN TILL WESTERBOTTEN OCH NORSJÖ ÅR 1814.** Utg. av Karin Snellman. 1991. Pris: 50 kr.
15. **Samuel Liljeblad: DIARIUM FÖR EN LAPPSK RESA.** Anträdd d. 29 Maji 1788. Utg. av Karin Snellman & Margit Wennstedt. 1994. Pris: 60 kr.
16. **Helge Dahlstedt: MÅLAREN PELLE MOLIN.** Utg. av Carl-Henrik Berg. 1996. Pris: 40 kr.